

Τη σύνθεση των ποιοτήτων, ο συγγραφέας στηρίζει στην «αδιάκοπη ιστορική ενεργοποίηση τραυμάτων κι εκτονωτικών αποκαταστάσεων, ποιοτήτων βιώματος, από την αρχέγονη εποχή μέχρι σήμερα». «Κάθε ποιότητα, επομένως, σαν οργανική μήτρα έχει όλες τις προηγούμενες από τις οποίες συντίθεται» (σ. 225-6).

Σχετικά με τη διαδικασία των ποσοτήτων, ο συγγραφέας πιστεύει πως, αλλοιώνοντας τις μνήμες και όλες τις πιστές αναπαραγωγές των κοινωνικών γεγονότων, καταλήγει στην αποκατάστασή του από ποιότητες και στην δημιουργία μιάς νέας βιωματικής συνείδησης ποιοτήτων (σ. 231). Κατ' αυτόν τον τρόπο αποκτούμε συνείδηση του εαυτού μας.

«Η αγχοτική ή υπαρξιακή εκτόνωση που γίνεται μέσα μας μεταβάλλεται σε αισθαντικότητα και σε είδος εμφάνισης του εξωτερικού κόσμου, δηλαδή σε είδος συνείδησης· αφού, όμως το κοινωνικό προτσές είναι αδιάκοπο, οι δυναμικές ενεργειακές ποσότητες μεταβάλλονται κάθε στιγμή» (σ. 256). Παρόμοια αντιλαμβάνεται και το ασυνείδητο (σ. 257-260) «Η συνείδηση λοιπόν αποτελείται από σειρά σκεπτικών οργάνων που το ένα απλώς βοηθάει το άλλο, μια σειρά από σκέψεις που η μια έρχεται μετά την άλλη νομοτελειακά και την στηρίζει» (σ. 275).

Ο συγγραφέας ως κατακλείδα επιχειρεί κάποιες εφαρμογές της οντολογίας του, και προσπαθεί να ερμηνεύσει κυρίως την «καλπάζουσα» σκέψη του 19ου αι.» (σ. 277-313). Στον Επίλογο (σ. 315-6) αναφέρεται πως η λεπτομερής παρουσίαση της ατομικής συνείδησης συμβάλλει αρκετά στον κοινωνιολογικό χώρο, επειδή αποτελεί τη γέφυρα από το ατομικό στοιχείο στο μαζικό, από τον άνθρωπο στην κοινωνία.

Το βιβλίο αυτό, μεγάλο σε έκταση, αναφέρεται σ' ένα σημαντικό θέμα με ασαφή τρόπο, με αξεκαθάριστες έννοιες και αδόκιμους όρους και θα 'λεγα πως προσφέρει, με τον τρόπο που είναι γραμμένο, πολύ λίγα πράγματα στο χώρο του.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΛΙΑΚΡΗ
ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΣ ΤΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ
ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ
ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

Christos Evangeliou, *Aristotle's Categories and Porphyry*, *Philosophia Antiqua*, Έκδ., E.J. Brill, Leiden, 1988, 215 σσ.

Στό σύγγραμά του αυτό ο καθηγητής κ. Χρ. Ευαγγελίου επιχειρεί μία φιλοσοφική προσέγγιση της υπερασπίσεως των άριστοτελικών κατηγοριών εκ μέρους του Πορφύριου. Τό βιβλίο αποτελεί ένα οδοιπορικό διαλευκάνσεως της διαφωνίας των δύο φιλοσόφων πάνω στο θέμα των αξιών και της όρθης έρμηνείας του άριστοτελικού δόγματος. Ο συγγραφέας ταξινομεί και διατάσσει με συνέπεια στά κεφάλαια του έργου του, τά διάφορα προβλήματα που προκύπτουν κατά τή διάρκεια παραθέσεως των επιχειρημάτων που ή φύση του υπό εξέταση θέματος απαιτεί.

Στήν Είσαγωγή (σ. 1-14), ένα έκτενές δοκίμιο, νοηματικά πυκνό που σκιαγραφεί τό χαρακτήρα αλλά και διαγράφει σέ γενικές γραμμές τήν προοπτική του όλου έργου, ο συγγραφέας αναφέρεται, σύν τοίς άλλοις, και στήν έν γενεί παιδεία του Πορφύριου εξετάζοντας την διαχρονικά. Γεγονός παραμένει ότι «στήν ὄψιμη ἀρχαιότητα ή φήμη του

Πορφύριου ως ανθρώπου τῶν γραμμάτων, ξακουστοῦ φιλοσόφου, δεινοῦ ἀντίπαλου τοῦ Χριστιανισμοῦ καί ὑπέρμαχου τοῦ ἑλληνισμοῦ κυριαρχοῦσε τό ἴδιο ἀνάμεσα στούς μορφωμένους Εἰδωλολάτρες καί Χριστιανούς. Γιά παράδειγμα ὁ Σμπλίκιος τόν θεωροῦσε ὡς «τήν πηγὴ ὄλων τῶν καλῶν πραγμάτων σ' ἐμᾶς», ἐνῶ ὁ Ἱερός Αὐγουστῖνος ἀναφερόταν σ' αὐτόν ὡς "doctissimus philosophorum..." (σ. 6). Στὴν Εἰσαγωγή ἐπίσης ὁ συγγραφέας προτάσσει τούς στοχασμούς του μέσω τῶν ὁποίων οἱ ἀριστοτελικές κατηγορίες θεωρούμενες ἀπὸ τὴν ἄποψη τοῦ Πλωτίνου, μποροῦν νά τοποθετηθοῦν στὴν κατάλληλη ἱστορική προοπτική. (σ. 8). Ἀνάμεσα στούς στοχασμούς αὐτοῦ περιλαμβάνονται ὡς πρῶτος (σ. 8) τό ὅτι ὁ Πλωτίνος πράγματι πίστευε πῶς ὁ Πλάτων εἶχε μία θεωρία τῶν γενῶν περισσότερο ἐπαρκὴ καί κατά συνέπεια προτιμότερη ἀπὸ τὴν ἀντίστοιχη τοῦ Ἀριστοτέλη. Ὡς δεῦτερος (σ. 8-9) τό ὅτι σ' ἀντίθεση μ' ἄλλους Πλατωνιστές πού εἶχαν ἐντοπίσει τίς «κατηγορίες» τοῦ Πλάτωνα σ' ἄλλους διαλόγους θεωρώντας τις λιγότερο συμβιβαστικές μέ τίς κατηγορίες τοῦ Ἀριστοτέλη, ὁ Πλωτίνος θεώρησε τὰ ἀριστοτελικά γένη ὡς ἀσυμβίβαστα μέ τὰ ἀντίστοιχα πλατωνικά πού εἶχε βρεῖ καί σχολιάσει μέ σαφήνεια στό Σοφιστή.

Τό βιβλίο διαιρεῖται σέ δύο μέρη, κάθε ἓνα ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀποτελεῖται ἀπὸ τρία κεφάλαια. Τό Πρῶτο Μέρος ἀσχολεῖται μέ τὰ ἐρμηνευτικά σχόλια τοῦ Πορφύριου. Στό Πρῶτο Κεφάλαιο ἐξετάζονται ὀρισμένα καθιερωμένα ζητήματα σχετικά π.χ. μέ τό σκοπὸ τῆς πραγματείας πάνω στίς κατηγορίες, τὴν γνησιότητά της, τό σωστό τίτλο της κλπ. Τὰ Κεφάλαια Δύο καί Τρία ἀναφέρονται στό πρῶτο καί δεῦτερο μέρος τῆς πραγματείας.

Τό Δεῦτερο Μέρος περιέχει τὴ κριτικὴ τοῦ Πλωτίνου στίς κατηγορίες. Στό Τέταρτο Κεφάλαιο μᾶς δίνεται μιά ἐκθεση τῆς ἀρνητικῆς κριτικῆς τοῦ Πλωτίνου μαζί μέ μιά προσπάθεια τοῦ συγγραφέα νά ἀναγνωρίσει τὰ ὄντολογικά αἷτια τῆς κριτικῆς αὐτῆς. Τό Πέμπτο Κεφάλαιο ἀναφέρεται στή μείωση καί τροποποίηση τῶν ἀριστοτελικῶν κατηγοριῶν ἀπὸ τόν Πλωτίνου καθὼς καί μέ τούς λόγους γιὰ τούς ὁποίους ἡ μείωση αὐτὴ κρίθηκε σκόπιμη. Στό Ἑκτο Κεφάλαιο γίνεται μιά σύγκριση ἀνάμεσα στὴν πορφυρική ἐξήγηση καί στὴν πλωτινικὴ κριτικὴ πάνω στό ἀριστοτελικὸ δόγμα.

Στό πλαίσιο αὐτῆς τῆς παρουσιάσεως θά ἦταν παράλειψη ἐάν δέν ἀναφερόμασταν σέ ἓνα σημαντικό τμήμα τοῦ συμπεράσματος τοῦ παραπάνω βιβλίου (σ. 181) τό ὁποῖο ἀναφέρει ὅτι οἱ σχολιαστικές παρατηρήσεις τοῦ Πορφύριου δείχνουν ὅτι γνώριζε πολὺ καλά τόν Ἀριστοτέλη καθιστώντας τον ἔτσι ἐνδιαφέροντα στούς μαθητές του καί ἑλκυστικό στούς Νεοπλατωνικούς. Γι' αὐτό ἐξᾴλλου ὁ Πορφύριος φαίνεται ὡς ὀλοκληρωμένος ἀριστοτελικὸς σχολιαστής. Χωρίς, τέλος νάχει τὴ διάθεση νά φανεῖ ὑπερβολικός, ὁ κ. Χρ. Εὐαγγελίου ὑποστηρίζει ὅτι ὁ Πορφύριος ἦταν καλὸς τόσο ὡς μελετητὴς ὅσο καί ὡς περιπατητικὸς τῆς ἐποχῆς του.

Ἡ ἐργασία τοῦ καθηγητῆ Εὐαγγελίου προδίδει τὴ μεγάλη ἐξοικείωσή του μέ τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ φιλοσοφία. Διακρίνεται γιὰ τόν ἐρευνητικὸ χαρακτήρα της καί τὴν προσέγγιση τοῦ θεματός του μέ βάση τὰ κείμενα. Ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὰ συμπεράσματα, στὰ ὁποῖα καταλήγει ὁ συγγραφέας, ἀντιμετωπίζει τό θέμα του με κριτικὴ διάθεση ἀποδεικνύοντας τίς θέσεις του.

ΠΕΤΡΟΣ Ι. ΦΑΡΑΝΤΑΚΗΣ
ΑΘΗΝΑ